הלכה · משנה תורה · מפרשים · קרית ספר · ספר אהבה

קרית ספר על משנה תורה, הלכות תפילין ומזוזה וספר תורה

רבי משה ב"ר יוסף מטראני [המבי"ט]

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

קרית ספר על משנה תורה, הלכות תפילין ומזוזה וספר תורה

רבי משה ב"ר יוסף מטראני [המבי"ט]

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/קרית-ספר-על-משנה-תורה-הלכות-תפילין-ומזוזה-וספר-תורה/
הקובץ נוצר ב־22 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
הלכה א 4
הלכה ג 4
הלכה ו 4
הלכה י 5
הלכה יא 5
הלכה יב 5
הלכה יג 5
הלכה יד 5
הלכה טו 5
הלכה יט 6
הלכה כ 6
פרק ב 6
הלכה א 6
הלכה ב 7
הלכה ג 7
הלכה ח 7
פרק ג 7
הלכה א 7
הלכה ה 8
הלכה ח 8
הלכה יב 8
הלכה טו 9
הלכה טז 9
הלכה יז 9
הלכה יט 9
פרק ד 9
הלכה א 9
הלכה ד 10
הלכה י 10
הלכה יג 11
הלכה יד 11
הלכה יז 11
הלכה כו 11
פרק ה 11
הלכה א 11
הלכה ו 12
הלכה י 12
פרק ו 13
הלכה א 13
הלכה ד 13
הלכה ה 13
הלכה ו 13
הלכה י 14
הלכה יב 14
הלכה יג 15
פרק ז 15
הלכה א 15
הלכה ב 15
הלכה ד 16
פרק ט 16
הלכה יג 16
פרק י 16
הלכה א 16
הלכה ב 17
הלכה ח 17
הלכה ט 17

פרק א

הלכה א

מצוה כ להיות תפילין על הראש שנאמר לטוטפות בין עיניך:

מצוה כא לקשור אותם על היד שנאמר וקשרתם לאות על ידך. ומצותן בכל יום מדאצטרי' ימים ימימה למעוטי לילה ולך לאות לאפוקי שבתות וי"ט ומשמע דכל שאר יומי חייב. ותרגום טוטפות תפילין ותפילין הוא לשון פלילה שהם אות והוכחה ששכינה שרויה עלינו שנאמר וראו כל עמי הארץ אלו תפילין של ראש. והם ד' פרשיות קדש והיה כי יביאך שמע והיה אם שמוע דבכולם כתיב מצות תפילין ומשמע שתכתוב פרשיות הללו ותקשרם בראש ובזרוע. ונכתבות בפני עצמן ומחפין אותן בעור ומניחין אותן על הראש וקושרין אותם על היד ואפי' אות אחד מעכבן דכתיב במזוזה וכתבתם כתיבה תמה ואפילו קוצו של אות אחד מד' פרשיות אלו מעכבות כולן מן התורה דכיון דלא נגמרה האות לא הויא כתיבה תמה וקאמר קרא וכתבתם והוקשו תפילין למזוזה וקשרתם וכתבתם בעינן קשורה בימין לשמאל וכן שני פרשיות שבמזוזה אפי' חסר קוצו של אות אחד מעכב מן התורה עד שיהו ב' נכתבות שלימות וכן ספר תורה שחיסר אפילו אות אחת פסול דכתיב לקוח את ספר התורה הזה ואי אפשר שיחסר אות אחד.

הלכה ג

עשרה דברים יש בתפילין וכולן הלכה למשה מסיני וכולן מעכבין ואם שינה באחד מהם התפילין פסולין מן התורה דהלכה למשה מסיני תורה היא. שנים מהם בכתיבתן ושמנה בחופויין וקשירת רצועותיהן. השנים שבכתיבתן שכותבין אותם בדיו ושיהיו נכתבים על הקלף. ודיו לא מיעט מי עפצא וקנקנתים שהוא עומד ואינו נמחק אלא שאר מיני צבעונין כגון אדום וירוק שאם כתב בספרים ותפילין ומזוזות אפי' אות אחת בהן או בזהב פסולין ויש סמך להלכה למשה מסיני דבעינן דבר המתקיים מדכתיב גבי סוטה וכתב ומחה ודרשינן כתב הראוי להמחות נראה דלשון כתיבה סתם הנאמרה בתורה היא בדבר שעומד ואינו נמחק ותפילין הוקשו למזוזה.

הלכה ו

הלכה למשה מסיני שיהיו כותבין ספר תורה על הגויל ובמקום השיער והתפילין על הקלף במקום בשר והמזוזה על דוכסוסטוס במקום שיער ואם כתב על הקלף שבמקום שיער או שכתב בגויל ובדוכסוסטוס במקום בשר פסול אעפ"י שכן הלכה למשה מסיני

אם כתב ספר תורה על הקלף כשר ולא נאמר גויל אלא למעט דוכסוסטוס שאם כתב עליה ספר פסול וכן אם כתב המזוזה על הקלף כשר לא נאמר דוכסוסטוס אלא למצוה.

הלכה י

אין כותבין ספרים תפילין מזוזות על גבי עור בהמה טמאה ועוף וחיה הטמאים דכתיב למען תהיה תורת ה' בפיך ודרשו ז"ל מן המותר בפיך והיינו בהמה חיה ועוף טהורים ואפילו מנבלות וטרפות דהרי מותר לפיך במינן. ואין כותבין על גבי עור הדג הטהור מפני שאין הזוהמה פוסקת בעיבוד ולא איפשר למהוי תמה.

הלכה יא

גויל של ס"ת וקלף של תפילין או של ספר תורה צריכין עיבוד לשמן ואם עיבדן שלא לשמן פסולין. לפיכך אם עיבדן הגוי פסולין אף על פי שאמר לו לעבד לשם הספר או התפילין פסולין. ומזוזה אינה צריכה עיבוד לשמה. ועיבוד לשמה בין בתפילין בין בספר תורה מדרבנן מצוה מן המובחר כדאמר רבינו משה גאון ז"ל.

הלכה יב

הלכה למשה מסיני שאין כותבין ספר תורה ולא מזוזה אלא בשרטוט אבל תפילין אין צריכים שרטוט.

הלכה יג

ס"ת שנודע שכתבו מין ישרפו או תפילין ומזוזות. דחזקה דלשם ע"ז כתב האזכרו' ולהכי ישרפו כדין ע"ז. אבל כתבן גוי או ישראל מומר או מסור או עבד או אשה דפטורה ממצות עשה שהזמן גרמה או קטן הרי אלו פסולין ויגנזו שנאמר וקשרתם וכתבתם כל שמוזהר על הכתיבה ושמאמין בה הוא שכותב. נמצאו ביד מין ואינו יודע מי כתבן יגנזו דשמא לא כתבן הוא. ואם נמצאו ביד גוי כשרין דאיכא למיתלי טפי שישראל כתבו דאין דרך גוי לכתוב ספר תורה.

הלכה יד

תפילין ומזוזות שכתבן על גבי עור בהמה חיה ועוף הטמאים פסולים דכתיב תורת ה' בפיך מן המותר וגו' ועל גבי עורות שאינם מעובדים פסולי'. ובספר תורה דנקרא ספר בכמה מקומות ותפילין ומזוזות ילפי מיניה מזוזה מספר תורה כתיבה כתיבה ותפילין הוקשו למזוזה.

הלכה טו

הכותב ספר תורה תפילין ומזוזה וכתב אזכרה אחת מהן שלא לשמה פסולין. נראה דבעינן אזכרות לשמן משום זה אלי ואנוהו כדמשמע בפ"ב דגיטין אבל מדאוריתא לא

פסילי דלא ילפינן כתיבה כתיבה מגט הואיל וסתם ספר תורה לשמו הוא מה שאין כן באשה דסתם אשה לאו לגירושין קיימה. ואף פיסול דתליית שם נראה דאינו מדאוריתא אלא מצוה מן המובחר משום זה אלי ואנוהו במה דברים אמורים בספר תורה אבל במזוזה ותפילין אין תולין אפילו אות אחד אלא אם שכח אפילו אות אחת גונז. מה שכתב דבעינן שיהו כתובות כסדרן דאמרינן במכילתא כתבן שלא כסדרן יגנזו משום דבעינן סדר הכתוב בתורה ואין חילוק בין בפרשיות בין בתיבות בין באותיות ונראה דכתובה כסדרן הלכתא גמירי לה ואפילו למאן דקאמר הויות באמצע כדלקמן בכתיבא מודה דבעינן סדר שכתוב בתורה. ומותר לכתוב את השם על מקום הגרר ועל מקום המחק בכולן דאכתי איכא הידור זה אלי ואנוהו.

הלכה יט

אין כותבין תפילין ומזוזות אלא בכתב אשורי דכתיב בהו והיו בהוייתן יהו. והתירו בספרים לכתוב אף ביוני דאמר קרא יפת אלהים ליפת וישכון באהלי שם יפיפותו של יפת דהו' לשון יון דלשונו יפה מכל בני יפת יהא באהלי שם וכבר נשתקע יוני מן העולם ונשתבש לפיכך אין כותבין היום שלשתן אלא אשורית דתו לא הוו יפיותו של שם. פיסול דיבוק אות באות כששתי האותיות נכרות נראה דהוי מדרבנן אבל אם אין האות נכרת מצד דבקותה או כל אות שכתב שאין תינוק לא חכם ולא טפש יכול לקרותה פסול מדאוריתא דלא הוי כתיבה תמה. לפיכך צריך ליזהר בצורת האותיות שלא תדמה זו לזו.

הלכה כ

עור שהיה נקוב לא יכתוב על גבי הנקב דרחמנא אמר וכתבתם כתיבה תמה שלימה ולא מפסקת ואם הדיו עוברת עליו אינו נקב והוי כתיבה שלימה לפיכך מותר לכתוב על גבי עור העוף שנעבד דהוי כתיבה תמה אע"ג דאית ביה נקבי נקבי ובעינן דלהוי טהור כי היכי דלהוי מן המותר בפיך. ניקב ירך העור עד שנפסקה ולא נשתייר ממנה מלא אות קטנה פסולה דלא הוי כתיבה שלימה ואיפשר דלא הוי מדאורית' כיון דבשעת כתיבתה היתה כתיבה שלימה ותמה:

פרק ב

הלכה א

כיצד כותבין התפילין של ראש כותבין ד' פרשיות על ד' קלפין וגוללין כל אחד ואחד לבדו ומניחים אותם בד' בתים שהן מחוברין בעור אחד. דת"ר לטטפת לטטפת לטוטפת הרי כאן ד' דברי רבי ישמעאל מכאן שכותבין ד' פרשיות בד' בתים דדריש וא"ו ולמ"ד

דולטוטפת לפי' ר"ת ז"ל רבי עקיבא אומר אינו צריך טט בכתפי שתים פת באפריקי שתים דהוו ד' פרשיות בד' בתים דאילו לאשמועינן דליהוו פרשיות תפילין ד' להא לא צריך דפשיטא דכל פרשיות דכתיבה בהו מצות תפילין דהיינו הני ד' פרשיות הוא דהויא מצות תפילין ואם תמצא לומר דלהוו ד' פרשיות בד' בתים כל אחד בעורה להא ת"ר יכול יכתבם על ד' עורות ויניחם בד' בתים בד' עורות ת"ל ולזכרון בין עיניך זכרון אחד אמרתי לך ולא שנים וג' זכרונות הא כיצד כותבין על ד' עורות ומניחין בד' בתים בעור אחד. ואם כתבן בעור אחד והניחן בד' בתים יצא דהרי הן ד' פרשיות בד' בתים. ושל יד כותבים אותם הד' פרשיות בד' דפים של קלף אחד. דכתיב והיה לך לאות על ידך ותני' במכילת' כרך אחד של ד' טוטפות והיינו שיכתבם בד' דפים כמו בטוטפת של ראש ויתנם בכרך אחד דהוא אות אחד דלא מיעט מתפילין של ראש אלא שלא יהו בד' בתים. וגוללו כמין ספר תורה מסופו לתחלתו ומניחו בבית אחד. משום דאי גוללו מתחלתו לסופו הוי הפרשה האחרונה ראשונה והוי שלא כסדרן.

הלכה ב

וצריך ליזהר בפרשיות שאם עשה סתומה פתוחה או פתוחה סתומה פסלן. ואפשר דהוי הלכה למשה מסיני דבמס' סופרים מייתי לה בתר דמפר' הנהו דהוו הלכתא למשה מסיני דמשמע דהא נמי היא וג' הפרשיות הראשונות פתיחות ופרשה אחרונה שהיא והיה אם שמוע סתומה וכי היכי דבעינן סדר הכתוב בתורה הכי נמי כמו שכתיבות בתורה פתיחה פתיחה וסתומה סתומה.

הלכה ג

וצריך ליזהר במלא וחסר עד שיהו כתובות כמו שהן כתובות בתורה שאם כתב החסר מלא פסול עד שימחק ואם כתב המלא חסר פסול ואין לו תקנה דבעינן כסדרן.

הלכה ח

וצריך ליזהר בתגין של אותיות שהן כמו זינין זקופות על האות ואמרו שהן הלכה למשה מסיני ואם לא עשאם לא פסול דלא גמרו הלכה אלא למצוה תפילין דאוריתא אינם צריכים בדיקה:

פרק ג

הלכה א

שמונה הלכות יש במעשה התפילין כולן הלכה למשה מסיני לפיכך כולן מעכבות ואם שנה באחד מהן פסול. ואלו הן שיהיו מרובעות וכן תפירתן בריבוע ואלכסונן בריבוע עד

שיהיה להן ד' זויות שוות. ושיהיה בעור של ראש צורת שין מימין ומשמאל. ושיכרוך הפרשיות במטלית ושיכרוך אותן בשיער מעל המטלית ואח"כ מכניסן בבתיהם. ושיהיה תופרים אותם בגידים. ושעושים להם מעבורת מעור החיפוי שתכנס בה הרצועה עד שתהא עוברת והולכת בתוך תותר שלה. ושיהיו הרצועות שחורות. ושיהיה הקשר שלהן קשר ידוע בצורת דלת. והשין שיש לה שלשה ראשים מימין המניח תפילין ודמות שין שיש לה ד' ראשים משמאל המניח דהיינו כנגד פרשת קדש שהיא הראשונה וזו השין גם כן היא ראשונה שהיא כנגד שין שבלוחות והוי לימין הקב"ה כדכתיב מימינו אש דת למו דהוא שין שבלוחות ושין של ג' כנגד שין שבס"ת דהוי אחרונה כערך של לוחות והוי אצל פרשת והיה אם שמוע דהויה אחרונה ואם החליף לא פסל.

הלכה ה

כיצד סידור הפרשיות בתפילין של ראש. מכניס פרשה אחרונה שהיא והיה אם שמוע בבית אחד שהוא מימין המניח ושמע סמוכה לה והיה כי יביאך סמוכה לשמע וקדש לי בבית ד' שהיא לשמאל המניח כדי שיהא הקורא שלפניו כנגד פני המניח. ואם החליף סדר זה פסולות. ותפילין של יד כותבו בד' דפים בעור אחד כמו סדר הכתוב בתורה ואם כתבם על ד' עורות והכניסם בבית אחד יצא דהרי הוי אות אחד. כשהוא גולל הפרשיות בין של ראש בין של יד גוללן מסופן לתחלתן עד שתמצא כשתפתח הפרשה תקרא כל פרשה ופרשה מתחילתה לסופה.

הלכה ח

וכשמכניסן בבתים כורכים אותם במטלית של עור ועל המטלית שיער ואח"כ מכניסים אותן בבתיהם. ושיער זה צריך להיות של בהמה או חי' טהורה ואפילו מנבלות וטריפות שלהן דהא הוו ממין המותר לפיך. התפירה נמי אינה אלא בגידין של בהמה או חיה טהורה. ויהא התפירה בריבוע. והלכה רווחת שיהו בכל צד ג' תפירות עד שיהיו הכל י"ב כנגד י"ב שבטי ישראל ואם עשאם עשרה או י"ד כשר. וצריך שיגיע חריץ של תפילין של ראש למקום התפר דבעינן ד' בתים נכרות דהא ילפינן להו מקרא ואם היה החריץ ניכר כדי שיהיו ד' ראשים נראין לכל אע"פ שאין החריץ מגיע למקום התפר כשרות ואם אינו ניכר פסולות. ומנהג להעביר גידי התפירה בכל חריץ וחריץ.

הלכה יב

ומכניס רצועות הראש בתיתר שלה ומקיף כמדת ראשו וקושר קשר מרובע כמין דלת ובשל יד קושר כמין יוד. הרצועות בין של ראש בין של יד פניהם החיצונים שחורים והיא הלכה למשה מסיני.

הלכה טו

העור שמחפין התפילין ועושים ממנו הרצועות הוא עור של בהמה או חיה או עוף טהורים ואפילו נבלות וטריפות שלהם דבכל מידי דהוא צורך תפילין בעינן מהמותר לפיך. ואם עשה מעור הטמאים או שחפן זהב פסולין דלא הוו מן המותר לפיך.

הלכה טז

אין עושין התפילין אלא ישראל שעשייתן ככתיבתן מפני השין שעושין בעור. דכתיב וקשרתם וכתבתם כדלעיל וה"ה כל הפסול לכותבם שלא יעשה אותם מהאי טעמא.

הלכה יז

תפילין של ראש אין עושין אותם של יד ושל יד עושים אותה של ראש ומכניסין אותם בד' בתים לפי שאין מורידין מקדושה חמורה של תפילין של ראש שיש בהן רוב השם של שדי שין ודלת. ולמ"ד מעלין בקודש ואין מורידין ילפי לה בפ' ב' הלחם מדכתיב ויקם משה את המשכן וגו' ויקם את עמודיו דרישיה וספיה דקרא בלשון הקמה דאפילו בצחות הלשון לא הורד ש"מ דאין מורידין אי נמי דלא סייעוהו אחיו הכהנים ש"מ אין מורידין. ומעלין ילפינן ליה דאמר קרא את מחתות החטאים האלה ריקועי פחים צפוי למזבח כי הקריבום וגו' בתחלה תשמישי מזבח ועכשיו גופו של מזבח ועוד דכתיב בהו וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך וגו' ותניא ר' אליעזר הגדול אומר אלו תפילין שבראש וכן הרצועות מהאי טעמא. וזהו כשלבשם אבל לא לבשם אדם מעולם אם רצה להחזירה ליד מותר דאכתי לא חלה עליה קדושה יתירתה. וכיצד עושה תולה עור עד שתעשה אחד כדי שיהא אות אחד.

הלכה יט

רצועה שנפסקה אין קושרין אותה ואין תופרין אותה דכי היכי דאמר וכתבתם שיהא כתיבה תמה הכי נמי בקשירה בעינן קשירה תמה:

פרק ד

הלכה א

היכן מניחין תפילין של ראש מניחין על הקדקד שהוא סוף השיער שכנגד הפנים והוא המקום שמוחו של תינוק רופף בו. דכתיב הכא בין עיניך וכתיב התם בין עיניכם מה להלן בגובה כל קדקד מקום שעושה קרחה בשיער אף כאן בגובה של ראש מקום שעושה קרחת שיער. וזהו מתחלת השער הסמוך למצח עד גובה הראש שהוא עד מקום שמוחו של תינוק רופף. וצריך לכוין אותם באמצע ולא מן הצדדין כדי שיהיו בין

העינים דכתיב בין עיניכם. ויהיה הקשר בגובה העורף שהוא סוף הגלגולת דקשר של תפילין הלכה למשה מסיני וכתיב והסירותי את כפי וראית את אחורי ואמר רב [חנא] (אבה) בר בזנה אמר ר' שמעון חסידא מלמד שהראה לו הקב"ה קשר תפילין וכתיב אחורי דהיינו עורף. ושל יד קושר אותה על שמאלו. דכתיב ידכה וזו היא יד כהה בלא כח שהיא שמאל ועל הקיבורת שהוא הבשר התופח שבמרפק שבין פרק הכתף ובין פרק הזרוע שנמצא כשהוא מדבק מרפקו לצלעיו תהיה תפלה כנגד לבו ונמצא מקיים והיו הדברים האלה על לבבך וכתיב ושמתם את דברי אלה על לבבכם וקשרתם שתהא קשירה כנגד הלב. המניח תפלה של יד על פס ידו ושל ראש על מצחו הרי זו דרך מינות שמבזין מדרש חכמים שהוא מן התורה והולכין אחר המשמע כמשמען בין עיניך ועל ידך ממש ואינו אלא בין עיניך זה קדקד ועל ידך זה קיבורת כדלעיל שתהא שימה כנגד הלב. העושה תפלתו שבראשו עגולה כביצה או אגוז סכנה שלא תכנס בראשו ואין בה מצוה דמרובעות בעינן הלכה למשה מסיני. איטר מניח תפילין בימין שהוא שמאל שלו ולדידיה הוי יד כהה ואם היה שולט בשתי ידיו מניח אותם בשמאלו שהוא שמאל כל אדם דאע"ג דלדידיה לאו כהה הוא דהא שולט בשתי ידיו לגבי אחריני הוי יד כהה ומקום קשירת תפילין ומקום הנחתן מפי השמועה למדום ומצאו להם רמז בתורה כדלעיל.

הלכה ד

תפלה של ראש אינה מעכבת של יד ושל יד אינה מעכבת של ראש דכל חד וחד מצוה באנפיה נפשה הוא (דכתיבה). וקושר של יד ואח"כ של ראש. דכתיב וקשרתם לאות על ידך והדר והיו לטוטפת בין עיניך. וכשהוא חולץ חולץ של ראש ואח"כ של יד. דאמר קרא והיו לטוטפת בין עיניך בזמן שיהיו בין עיניך יהיו ב' דלשון והיו תרי משמע כל זמן שאותה של ראש מונחין דכתיב בהו והיו אותן של יד נמי מונחין אלמא דראש חליץ ברישא.

הלכה י

זמן הנחת תפילין ביום ולא בלילה. שנא' מימים ימימה חוקה זו היא מצות תפילין ואמר ימים לא לילות. ונראה דהוי אסמכתא בעלמא אליבא דר' עקיבא דחוקה זו בפסח היא וכן האי דקאמר לקמיה עובר בלאו הוי אסמכתא בעלמא ואיפשר דהוא ז"ל מפרש לילה זמן תפילין כשהיו מונחין כבר עליו מבע"י אבל להניחם אחר שקיעת החמה יהא אסור מדאוריתא וכך נראה מלשון הרב ז"ל. וכן שבתות וי"ט אינן זמן תפילין שנא' והיה לאות ושבתות וימים טובים הם עצמם אות דבשבת כתיב כי אות היא ביני וגו' וביום טוב נמי

כתיב בפסח מצרים אות והוקשו כל מועדי ה' בפרשת אמור או משום דכתיב בשבת תרי זמני חד לגופיה וחד לי"ט אי נמי דכתיב אך את שבתותי וגו' אתי י"ט מריבויה דשבתות.

הלכה יג

כל הפטור מק"ש פטור מתפילין. והיינו נשים ועבדים דפטורין ממצות עשה שהזמן גרמה ומהאי ילפי' לכולהו מצות דהזמן גרמה דהיא אתקש לתלמוד תורה דכתיב וקשרתם אותם וגו' לטוטפת בין עיניכם וסמיך ליה ולמדתם אותם את בניכם ודרשי' ולא בנותיכם. כהנים בשעת העבודה והלוים בשעה שאומרים השיר על הדוכן וישראל בשעה שעומדין במקדש פטורין מן התפילה ומן התפילין דעוסק במצוה פטור מן המצוה כדילפי' בהלכות קריאת שמע.

הלכה יד

חייב אדם למשמש בתפילין שלא יסיח דעתו מהם וכו' כתבו התוספות דהוי מדרבנן אסמכתא בעלמא.

הלכה יז

שכח ונכנס לבית הכסא והוא לבוש תפילין מניח ידו עליהן וגו' נראה דמן התורה אסור להיות תפילין גלויין בפני צואה משום והיה מחניך קדוש דמשמע כל מידי דבר קדושה הוא ואע"ג דהפרשיות מכוסות הרי שי"ן של תפילין שהיא הלכה למשה מסיני ודל"ת ויו"ד נמי לפרש"י הוי שם שלם בגלוי ובעינן מחנה קדוש.

הלכה כו

כל שאינו מניח תפילין עובר בשמונה עשה דכתיב ד' פעמים בראש וכן ביד והרגיל בתפילין מאריך ימים שנאמר ה' עליהם יחיו. ויש במצות תפילין מצות ואזהרות ומנהגים מקובלים מדרבנן בתיקון עשייתן ובהנחתן מהם סמוכות אלאו דלא תסור ומהם ושמרתם את משמרתי ומהן מצאו אסמכתא מדברי תורה או מדברי קבלה:

פרק ה

הלכה א

מצוה כב לקבוע מזוזה בפתחי הבתים דכתיב וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך. וכותבים שתי פרשיות שמע והיה אם שמוע דכתיב בהו מצות מזוזה בדף אחד. ונראה דדף אחד למצוה היא [מדרבנן] מדאמר תפילין שבלו אין עושין אותם מזוזה שאין מורידין מקדושה חמורה לקדושה קלה משמע דאי לאו הכי הוי עבדינן להו מזוזות אע"ג דתפילי כתיבי כל פרשה בחד דפה באנפי נפשה ולהכי כתב ואם עשה שנים או שלשה

דפים כשרה ובלבד שלא יעשנה נקובה או כזנב או עגול ואם עשה כאחד מאלו פסולה משום דכתיב וכתבתם ומשמע נמי כתיבה תמימה ומיושרת. כתבה שלא על הסדר כגון שהקדים פרשה לפרשה פסולה דכיון דוכתבתם קאי אשתי פרשיות משמע כמו שהן מסודרות בתורה. כתבם בשתי עורות אע"פ שתפרם פסולה ונראה מכח דההיא דתפילין שבלו דהאי פיסול לא להוי דאוריתא דמי לא עסקינן אפילו בתפילין של ראש דהוי כל פרשה בעורה וקאמר דמשום אין מורידין הוא דלא הא לאו הכי מצי למעבדינהו מזוזה מדאוריתא אלא דאיפשר דלא איירי הא אלא בתפילין של יד כשהם בקלף אחד דאי לאו הא טעמא דאין מורידין הוה מצי למעבדינהו מזוזה אבל תפילין של ראש שהן כל פרשה בעורה לא מצי למעבד מינייהו מזוזה דבעינן דלהוו בעור אחד כיון דוכתבתם קאי אתרוייהו נראה דקפיד קרא דלהוו כתובות שתיהן בעור אחד. אם עשה פרשה והיה אם שמוע פתוחה כשרה שאין סמוכה לו בתורה וצריך ליזהר בתגין ואם לא עשאן או שגרע או יתר לא פסלה ואם כתבה שלא בשרטוט פסולה דהלכה למשה מסיני דמזוזה צריכה שרטוט ואם לא דקדק במלא וחסר פסולה דאות אחד מעכבתן דכתיב וכתבתם כתיבה תמה ואם הוסיף נמי הוי פסולה דאתיא כתיבה כתיבה מספר דכתיב כתוב זאת זכרון בספר מה ספר בעי' דקדוק אף מזוזה בעי דקדוק. ומצוה לכתוב על הארץ בשטה אחרונה בין בראש השטה בין באמצע שטה בראש שטה דמרחיק שמים מעל הארץ ומשמע דכי היכי דמרחקי שמים מארץ כן יאריכו ימיכם ונראה דהוא אסמכתא בעלמא.

הלכה ו

וגוללה ומחבר אותה אל מזוזות הפתח במסמר או חופר ומכניס בה המזוזה דכתיב וכתבתם על מזוזות והיינו שיהיו קבועות וכן תרגם אונקלוס ותקבעינן ואם תלאה במקל פסולה דבשעריך בעינן. הניחה בדלת שקבעה בכותל אחורי הדלת לא עשה כלום דעל מזוזות כתיב עד שיניחנה בצורת הפתח כהלכתה. חתך קנה והכניס בו מזוזה ואחר כך חבר הקנה אל קנים אחרים והעמיד מן הכל מזוזות הפתח פסולה מפני שקדמה קביעת המזוזה לעשיית מזוזת הפתח וכתיב בציצית תעשה ודרשינן ולא מן העשוי וגמרי מיניה ונראה דהיא מדרבנן דבמאי יליף לא ג"ש איתא ולא היקשא איתא.

הלכה י

הכל חייבין במזוזה ואפילו נשים ועבדים נשים דכתיב במזוזה למען ירבו ימיכם ונשים נמי בעו חיי ועבדים דגמר לה לה מאשה בכל מצות שהאשה חייבת דכתיב באשה וכתב לה ובשפחה או חופשה לא ניתן לה. השוכר בית בחוצה לארץ והדר בפונדקי בארץ ישראל פטור מן המזוזה שלשים יום דלאו דירה דידיה היא אבל השוכר בארץ ישראל

חייב מיד דחשיב דירה דידיה וקאמר קרא תרי זמני ביתך חד לדרך ביאתך וחד שיהא שלו וא"כ שוכר הוי חייב מדרבנן:

פרק ו

הלכה א

בית שאין בו ד' אמות על ד' אמות פטור מן המזוזה. דבית כתיב ואינה בפחות מד' על ד' ואם יש בה כדי לרבע ד' אמות על ד' אמות אע"ג דהוי בצורה אחרת חייבת. אכסדרא אפילו שיש לה פצימין פטורה דעל מזוזות קאמר רחמנא והאי לית לה מזוזות שהפצימין אינן אלא להעמיד התקרה. וכן התקרה שאין לה כותלים אלא עומדת על עמודים ואינם מזוזות פטורה.

הלכה ד

ואם יש לפתח מזוזה אחד כגון דקיימא בקרן זוית חייבת במזוזה דמזוזות חדא משמע עד שיפריט לך הכתוב שתים כמו בפסח מצרים דכתיב ועל שתי המזוזות כרבי עקיבא ודלא כרמב"ם ז"ל דבעי שתי מזוזות כחכמים. והיינו טעמא דאע"ג דאית לבית שתי מזוזות לא מנחינן מזוזה אלא אחדא דחדא משמע. בית שיש לו מזוזות וכפה עליהן אם יש במזוזות עשרה טפחים קודם שעגל פטורה מן המזוזה דסתם מזוזות הן עשרה טפחים גובה ועוד דאין לה משקוף כיון שהמזוזה אינה גבוהה עשרה דמשקוף על מזוזות עשרה בעינן דאין מזוזה בלא משקוף.

הלכה ה

בית שאין לו תקרה פטור מן המזוזה דאין ראוי לבית דירה כיון שאינו מכוסה. ואם היה מקצתו שלפני הפתח שעור בית מקורה כתב הרב ז"ל דחייבת. ומעמידין דלתות ואח"כ קובעין את המזוזה דכתיב ובשעריך דמשמע דלת ומשמע שתניח המזוזה כשיש לה מזוזות ודלת קודם.

הלכה ו

הר הבית הלשכות והעזרות ובתי כנסיות ובתי מדרשות שאין בהם בית דירה פטורים לפי שהם קדש דכתיב בית מה בית שהוא חול אף כל שהוא חול יצאו אלו שהן קדש. בית הכנסת של כפרין שהאורחין דרין בו חייב במזוזות שהרי הוא כבית דירה ושל כרכין נמי אם יש בו בית דירה תוך בית הכנסת חייב בו. השערים שבמקדש לא היו להם מזוזות דקדש נינהו ולא בית דירה חוץ משער ניקנור שלפנים ממנו לשכת פלהדרין שהיתה דירה לכהן גדול בשבעת ימי ההפרשה שהיא חייבת מדאוריתא וגזרו רבנן אשער ניקנור

משום האי. בית התבן בית הבקר בית העצים בית אוצרות פטורין מן המזוזה שנאמר ביתך המיוחד לך פרט לאלו וכיוצא בהן לפיכך רפת הבקר שהנשים יושבות ומתקשטות בה חייבות במזוזה שהרי יש בה יחוד לדירת אדם. בית שער אכסדרה ומרפסת והגינה והדיר פטורין מן המזוזה שאינם עשוים לדירה ואם היו בתים החייבים למזוזה פתוחים לאלו חייבים שהם משמשים לבית דירה ומדאוריתא לפי' הרי"ף והרב ז"ל ומדרבנן לפי' ר"ת לפיכך אחד שערי חצרות ומבואות ואחד שערי מדינות ועיירות כולם חייבים במזוזה שהרי הבתים החייבים פתוחים להם ואפילו עשרה בתים זה פתוח לזה וזה פתוח לזה הואיל והפנימי חייב כולן חייבים ומפני זה אמרו שער הפתוח מגינה לחצר חייב במזוזה דכולהו שייכי בבית דכתיב ובשערך. בית הכסא ובית הטבילה ובית הבורסקי וכיוצא בהם פטורים מן המזוזה דכתיב בית מה בית שעשוי לכבוד אף כל שהוא עשוי לכבוד יצאו אלו שאינם עשוים לכבוד. סוכת החג בחג ובית שבספינה פטורים מן המזוזה לפי שאינם עשוים לדירת קבע ודומיא דבית דהיא דירת קבע הוא דמחייב רחמנא במזוזה. וב' סוכות של יוצרים החיצונה פטורה לפי שאינה קבועה וכן החנויות שבשווקים אינם קבועים לדירה.

הלכה י

בית שיש לו פתחים הרבה אעפ"י שרגיל באחד מהם יותר חייב להניח מזוזה בכולן דכתיב ובשעריך ונראה דהיינו דאינו מבטל מכל וכל כניסה ויציאה דשאר פתחים דאי אינו נכנס כלל בהן אע"ג דתרי פתחי לא בטילי לגבי חד הוי פטור מדאוריתא והא דאמרינן הלך אחר הרגיל היינו בתרי פתחי לבד דחד לגבי חד בטיל. פתח קטן שבין בית לעליה חייב במזוזה. חדר שבבית אפילו חדר בחדר חייב לעשות מזוזה על חדר הפנימי והחיצון והבית שכולם עשוים לדירה וקבועים. פתח שבין בית המדרש או בין בית הכנסת וביתו אם רגיל לצאת ולבא באותו הפתח חייב במזוזה שהרי היא פתח בית דירה. פתח שבין שני בתים הולכים אחר הציר של דלת להניח המזוזה דרך ימין הנכנס מקום שהציר בו חשיב בית ודרך ימין כשנכנסין בו

הלכה יב

(**נתנה**)[**נותן**] המזוזה בתוך חלל הפתח דבשעריך קאמר רחמנא דהיינו מקום סגיר' השער. ובטפח הסמוך לחוץ מדרבנן כי היכי דליפגע במצוה מיד. ובתחלת שליש העליון של גובה השער דכתיב וקשרתם וכתבתם מה קשירת תפילין בגובה הראש מקום שמוחו של תינוק רופס אף כתיבה בגובה הפתח. וצריך לקובעה לימין הנכנס לבית דכתיב ביתך דרך ביאתך מן הימין דכי עקר איניש כרעיה דימינא עקר ברישא ולכך אם קבעה

בשמאל פסולה. בית של שותפין חייב במזוזה דכתיב למען ירבו ימיכם כל החפץ בחיים חייב במשמע דביתך אצטריך לדרך ביאתך לבית מימין.

הלכה יג

כל מי שיש לו תפילין בראשו ובזרועו וציצית בבגדו ומזוזה בפתחו מוחזק הוא שלא יחטא שיש לו מזכירים רבים והם המלאכים המצילים אותו מלחטוא שנאמר חונה מלאך ה' סביב ליראיו ויחלצם ויש במצוה זו עשיין בכלל לאו דלא תסור ומנהגים מקובלים בכתיבת המזוזה:

פרק ז

הלכה א

מצוה כג לכתוב כל איש ואיש ספר תורה לעצמו שנאמר ועתה כתבו לכם את השירה הזאת כלומר תורה שיש בה שירה זו לפי שאין כותבין את התורה פרשיות פרשיות דתורה חתומה נתנה דכתיב לקוח את ספר התורה הזאת דהיינו תורה שלימה. ואע"פ שהניחו לו אבותיו ספר תורה מצוה לכתוב משלו שנאמר ועתה כתבו לכם וגו' דמשמע מצוה אכל חד וחד לכתוב אם יודע ואם אינו יודע שיכתבו לו אחרים ואם הגיה אות אחד בספר תורה שלקח מן השוק מעלה עליו הכתוב כאלו כתבו דבהגהתו נעשה הספר תורה שלם וכשר:

הלכה ב

מצוה כד על המלך לכתוב ספר תורה יתר על ספר תורה שהיה לו כשהיה הדיוט שנאמר והיה כשבתו על כסא ממלכתו וכתב לו וגו' זה שהיה לו כשהיה הדיוט מניחו בבית גנזיו וזה שכתב או שנכתב לו אחר שהיה מלך יהיה עמו תמיד ואם יצא למלחמה ספר תורה עמו נכנס והוא עמו יושב בדין והוא עמו מיסב והוא כנגדו שנאמר את משנה התורה דמשמע שתי תורות אחד שיצא עמו ואחד בבית גנזיו ואהאי דיכתוב לו אחר שהוא מלך קאמר קרא והיתה עמו ואם לא היה לו ספר תורה לעצמו קודם שימלוך צריך שיכתוב לו אחר שמלך שתי ספרי תורות אחד שמניחו בבית גנזיו והאחד יהיה עמו תמיד דכתיב וכתב לו את משנה דהיינו שתי תורות ולא יסיר ספר תורה מעמו אלא בלילה או כשנכנס לבית המרחץ או לבית הכסא או לישן על מטתו שנאמר והיתה עמו וקרא בו מקום הראוי לקרות בו הוא דהוי עמו אבל מקום שאין ראוי לקרות בו כהני דוכתי משום דבעינן והיה מחניך קדוש לא הוי עמו.

הלכה ד

ספר תורה שכתבו בלא שרטוט פסול דשרטוט ספר תורה ומזוז' הלכה למשה מסיני. מקצתו על הגויל ומקצתו על הקלף נראה דלאו פסול מדאוריתא הוי אלא מצוה מן המובחר משום זה אלו ואנוהו ואף כל מה שנאמר למצוה מן המובחר הוה משום זה אלי ואנוהו ולית בהו פיסול ואפילו הדביק אות לאות נראה דלאו פסול מדאוריתא כל שלא נשתנה צורת האות ותינוק דלא חכים ולא טפש יכול לקרותה אבל אם כתב המלא חסר או החסר מלא או שכתב מלה קרי וכתב כקריאתה כגון שכתב ישכבנה במקום ישגלנה ובטחורים במקום ובעפולים וכיוצא בהם פסול דלאו ספר תורה שלם הוי וכל שחסר אפילו קוצו של יוד מעכב מן התורה דכתיב וכתבתם כתיבה תמה ואם כתב פרשה פתיחה סתימה או סתימה פתיחה או שכתב השירה כשאר הכתוב או שכתב פרשה אחת כשירה הרי זה פסול דצורת פרשיות פתוחות וסתימות ושירות דאוריתא היא משום דהכי כתיבי באוריתא כי האי צורה ובבריתא דהבונה מייתי להני בהדי לא יכתוב אלפין עיינין וגו' משמע דמקרא דוכתבתם שתהא כתיבה תמה ושלימה ומפיק ליה דאם משנה בצורות לא הוי כתיבה תמה ושלימה. מותר לכתוב התורה כל חומש וחומש בפני עצמו ואין בהן קדושת ספר תורה וכותבין מגילה לתינוקת להתלמד בה אם דעתו להשלים עליה חומש:

פרק ט

הלכה יג

הלכה למשה מסיני שאין תופרין יריעות ספר תורה אלא בגידין בהמה או חיה טהורה ואפילו מנבלות וטריפות שלהן כדבר שתופרין בתפילין ואם תפר שלא בגידין או בגידי בהמה או חיה טמאה פסל עד שיתירה ויתפור כהלכה ואין תופרין כל היריעה מתחילתה לסופה אלא מניח מעט למעלה ומעט מלמטה כדי שלא תקרע דשיורי התפירה הלכה למשה מסיני:

פרק י

הלכה א

נמצאת למד שי"ו דברים הן דאוריתא שכל אחד מהן פוסל ספר תורה ואם נעשה בו אחד מהם הרי הוא כחומש ואין קורין בו ברבים. ואלו הן: ראשונה אם נכתב על עור בהמה טמאה. שנית על עור בהמה טהורה שאינו מעובד. ג' שנכתב שלא במקום כתיבה

על הגויל במקום בשר ועל הקלף במקום שיער. ד' שנכתב על הדוכסוסטוס. ה' שנכתב שלא בשרטוט. ו' שלא נכתב בשחור העומד. ז' שנכתב בשאר לשונות. ח' שכתבו מין או כיוצא בו משאר פסולין. ט' שחסר אפילו אות אחת. י' שהוסיף אפילו אות אחת. י"א שנגעה אות באות באופן שאינה אות ניכרת. י"ב שנפסדה צורת האות עד שלא תקרא כל עיקר או תדמה לאות אחרת בין בעיקר הכתיבה בין בנקב בין בקרע בין בטשטוש. י"ג ששינה צורת הפרשיות. י"ד ששינה צורת השירות. ט"ו שכתב שאר הכתב כשירה. י"ו שתפר היריעות בלא גידי בהמה טהורה. אלו הי"ו דברים מדאוריתא ולעיכובה ושאר הדברים למצוה.

הלכה ב

ס"ת כשר נוהגין בו כבוד גדול וקדושה יתרה דכתיב ושמתם אותו מצד ארון ברית ה'. ספר תורה שבלה או שנפסל נגנז דלוחות ושברי לוחות מונחין בארון דכתיב אשר שברת ושמתם בארון שברים תשים בארון ונותנין אותן בכלי חרש וקוברין אותן דכתיב ונתתם בכלי חרש למען יעמדו ימים רבים וזו היא גניזתן. תיק שהוכן לספר תורה והונח בו וגו' תשמישי קדושה אית בהו קדושה מדאוריתא מידי דהוה אכל כלי בית המקדש דתשמישי קדושה נינהו וקדשי הכי נמי תשמיש דספר תורה ותפילין הוו תשמישי קדושה וקדשו ולהכי טעונין גניזה כשבלו או שנשברו אין זורקין כתבי הקדש דהוא מנהג ביזיון ומדאוריתא צריך לנהוג כבוד בתורה בכל מה שהוא כבוד לה.

הלכה ח

כל הטמאים אפילו נדות וגוים מותר לאחוז ספר תורה ולקרות בו שאין דברי תורה מקבלין טומאה דכתיב הלא כה דברי כאש נאם ה' וגו' מה אש אינו מקבל טומאה אף דברי תורה אינם מקבלין טומאה.

הלכה ט

כל הרואה ספר תורה כשהוא מהלך חייב לעמוד מפניו דמפני לומדיה עומדים דכתיב מפני שיבה תקום וגו' מפניה לא כל שכן ולא ישב כמלא עיניו כרבו מובהק וחייב ללוות ספר תורה דכתיב אחרי ה' אלהיכם תלכו דברים שבלוחות הברית הן הן שבכל ספר וספר. כל מי שיושב לפני ספר תורה ישב בכובד ראש באימה ופחד שהוא העד הנאמן לכל באי עולם שנאמר והיה שם בך לעד ויש במצוה זו דברים מדרבנן למצוה: